

Обращается внимание на разные литературоведческие подходы к определению эстетических доминант художественного мышления Василия Пачовского. На основе анализа идейно-тематических и поэтикальных особенностей произведений определяется коррелятивная модель атенденциозных лирических и тенденциозных драматических модусов в художественном мышлении писателя. Прослеживается постепенное утверждение в творчестве автора центральной темы – возрождения государственности Украины – и образов-символов, подчиненных артикулированию этого магистрального мотива в каждом драматическом произведении.

Ключевые слова: «искусство ради искусства», художественное мышление, идейно-эстетическое сознание, идея, драма.

Verlata Anna. Pure art Versus Idea: the Creative Search of Aesthetical Consciousness by Vasyl Pachovskyi. The article deals with the problem of *pure art*, a popular artistic concept of the late XIXth–the early XXth century, and tendentious aesthetical factors in poetic and dramatic works by Vasyl Pachovskyi as the member of «Young Muse». In the context of solving this issue the process of adaptation of the «art for art's sake» theoretical principle into Ukrainian Literature through the influence of Polish writers and cultural luminaries, in particular Stanisław Pshybyshewskyi. The different approaches of Ukrainian Literary Criticism to the appreciation of Vasyl Pachovskyi's ideological and aesthetic consciousness are considered. The correlative model of non-tendentious lyric and tendentious dramatic features of the author's artistic thinking is observed. The theme of Ukraine regaining its national independence has been gradually established in the dramatic works by the playwright; symbolic images of the plays have been submitted to this main motif of Pachovskyi's works. So, it is proved that the principle of pure art is not the central one in the system of Pachovskyi's artistic thinking.

Key words: pure art, artistic thinking, ideological and aesthetic consciousness, basic idea, drama.

Стаття надійшла до редколегії
01.09.2016 р.

УДК 82.09 (001.4)

Олександра Вісич

Рецепція метадрами в польському літературознавстві

У статті здійснено огляд сучасних метадраматичних студій у польському літературознавстві. Окреслено теоретичний контекст трактування терміна «метадрама» у світовій літературознавчій практиці. Основу увагу приділено працям Славомира Свійонтека, Яцека Мидлі, Кристини Руги-Рутковської. Виокремлено концепції, що поглиблюють уявлення про метадраматичний потенціал часу та діалогу в драмі. Нині в польському літературознавстві вважається усталеним визначення метадрами як драми або вистави саморефлексивного характеру, що відображають проблеми театру. Виміри метатеатральності можуть бути спроектовані драматургом у структурі тексту або надбудовані режисером у процесі інсценізації. Підкреслено продуктивність застосування метадраматичного аналізу як для перепрочитання класиків польської драматургії, так і при дослідженні авангардної та постмодерної драми. Наголошено на необхідності виокремлення метадраматичного дискурсу у вітчизняному літературознавстві, що зумовлено актуалізацією прийомів метадрами в українській п'єсі.

Ключові слова: метадрама, метатеатр, драма в драмі, саморефлексія, драматичний діалог.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Упродовж останніх десятиліть у дослідженнях драматургії активно утверджується концепція метадрами, під якою розуміють особливу модель сценічного твору. Ідеться про п'єси зі специфічним принципом побудови драматичної дії, а саме: конструювання самостійної художньої дійсності, подвоєння театрального простору (вистава у виставі), ігрове використання театральних прийомів різних епох, оголення сценічної умовності, діалогічна взаємодія актора й ролі, актора та глядача й т. ін. Як стверджує Наталя Малютіна, «саморефлексія театру на рівні структури мислення драматурга дає змогу говорити про драматичну... нарацію як про особливу установку на подвоєння світу, на комунікацію з глядачем» [1, с. 255].

Хронологія утвердження метадраматичної концепції у світовому літературознавстві включає три віхи. 1963 р. в Нью Йорку вийшла праця Ліонеля Ейбла «Метатеатр: нове бачення драматичної форми», завдяки якій у науковий театрознавчий і літературознавчий обіг уведено термін «метадрама», що в інтерпретації вченого використано на позначення нового жанру, котрий приходить у драматургію Нового часу на зміну трагедії. Попри те, що теорія Ейбла викликала чимало дискусій, вона стала основою для розвитку метадраматичного методу аналізу п'єс. Свідченням цього є праці Джеймса Калдервуда, Роберта Ігена та Сідні Гомана з метадрами у творчості Шекспіра, студії Джун Шлютер, зосередженої на метафікційних персонажах у ренесансній драмі тощо. Наступною віхою у дослідженнях цього типу можна вважати роботу «Драма, метадрама і рецепція» (1986) Річарда Хорнбі, який, на відміну від попередників, значно ретельніше намагався дати визначення природи, структури та художніх прийомів метадрами. Дослідник запропонував класифікацію різновидів метадрами, виокремлюючи п'єсу в п'єсі, церемонію в п'єсі, роль у ролі, літературні / життєві покликання, самопокликання. Типи, які запропонував американський учений, активно використовують і в сучасних метадраматичних студіях.

Континентальна Європа не могла не зауважити інтенсифікацію спроб інтерпретації драматургії крізь призму метадраматичності, об'єктом яких нерідко ставали європейські автори. Відтак важливим етапом розвитку та поширення нової теорії стала публікація Карін Фівег-Маркс «Метадрама і англійська сучасна драма» (1989), у якій авторка запропонувала власну типологію метадрами, що відзначається більш виваженою структурою. У студії дослідниця наголошує, що історично метадрама європейської літератури починається з містерій і релігійних п'єс Середньовіччя. Однак її постмодерний варіант репрезентує насамперед антиісторичні прикмети. Метадраматичність нині стає надзвичайно популярною не лише на сцені, а й в аудіовізуальних ЗМІ, телебаченні та кінематографі.

Знайшла відгук метадраматична рецепція текстів і в іспанській науці про літературу. Щоправда, тут переважно оперують поняттям «меатеатр», під яким розуміють один із театральних методів, що несе ідею: реальність – це драматичне дійство, а реальні люди схожі на персонажів у театрі. Важливим узагальненням стала дисертація М.-Р. Джордар Пейнадо на тему «Іспанський метатеатр: інтерпретація поняття та його присутність у сотні театральних текстів ХХ та ХХІ ст.». Витоки іспанської метадрами дисертантка вбачає в п'єсах Лопе де Веги та Педро Кальдерона де ла Барка, його елементи посідали важливе місце в театрі Сервантеса й літературі бароко.

В італійському літературознавстві в полі зору науковців найчастіше опиняється метатеатральний прийом «сцена в сцені». Дослідники приділяють значну увагу залученню реципієнта до ігор, функціонуванню в системі дійових осіб персонажів з особливим театральним потенціалом. До європейських напрацювань у галузі метадрами свій внесок зробили й французькомовні автори. Передусім варто назвати Манфреда Шмелінга «Метатеатр і інтертекст: аспекти театру в театрі» (1982), Джорджа Форестера «Театр в театрі на французькій сцені ХVІІ ст.» (1996), П'єра Гобена «Театр і метатеатр у Жака Ферона» (1997).

Мета дослідження. Вважаємо за доцільне особливо прискіпливо оцінити досвід метадраматичного прочитання текстів у сусідній Польщі. Насамперед варто згадати польсько-французького дослідника Тадеуша Ковзана, який розпочав свою наукову кар'єру в університетах Любліна, Кракова, Варшави. Учений є автором праць «Театр в театрі: знак часу?» (1994), «Театральне дзеркало: метатеатр від античності до ХХІ ст.» (2006), які яскраво репрезентують європейську метадраматичну школу. До речі, в останній книзі охоплено близько тисячі драматичних творів із 35 країн світу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Основоположним у метадраматичному напрямі польських досліджень вважається науковий доробок Славомира Свійонтки (1942–2001) – театрознавця, теоретика літератури, театального критика, перекладача, професора теорії драми та історії театру в університеті Лодзя. Дослідник широкого використовував нові методології, зокрема здобутки структуралізму, деконструкції, когнітивізму, антропології театру. Уже в перших своїх наукових розвідках Свійонтек звертав увагу на питання театральної умовності, стверджуючи, що драматурги більше, ніж актори, змушені зважати на суспільне розуміння конвенції. Науковець уважав, що на створенні нових театральних угод завжди позначаються конвенції, що вже існують у несценічній реальності. Славомир Свійонтек асоціював процес театралізації із загальнолюдськими методами означення елементів буття: уявити –

візуалізувати – назвати. Створення театрального події, на думку дослідника, співвідноситься з реорганізацією існування: перетворення нашого світу через його ресемантизацію. Тривалий час у центрі уваги дослідника перебував драматичний доробок Ципріана Камеля Норвіда. У монографії «Театральний світ Норвіда» (1983) [7] Свйонтек аналізує драми письменника у світлі концепції «світ-театр», стверджуючи, що театр, як ілюзія реальності, зображує ілюзорний світ, який людина створює для себе. Обмеження свого існування тільки роллю актора є абсурдним. Бути норвідською людиною, за Свйонтеком, означає бути свідомим власного акторства.

1990 р. виходить монографія вченого «Діалог, драма, метатеатр. До проблеми теорії драматичного тексту» [6], яку деякі дослідники ставлять в один ряд з працями Ейбла та Хорнбі. У книзі характеризується специфіка драматичного діалогу, що відрізняється від побутової комунікації, а також від діалогів в епосі. Окрім того, автор пропонує нові методи визначення та класифікації метатеатральності на різних рівнях драматичного тексту. Праця швидко отримала визнання в науковому світі. У рецензії Малгорзати Сугери, зокрема, наголошено, що автор задається актуальним питанням: як у п'єсі, де нема окремого наратора, діалоги між різними людьми в різних ситуаціях «здатні створити єдиний, семантично зв'язний текст?» [8, с. 266]. Інше важливе питання для нього: у який спосіб відбувається саморефлексія театру? На думку рецензента, така книжка стане стрижневою на десятиліття для тих, хто хоче досягнути феномен театру. Цю оцінку підтверджує канадська дослідниця Джен Стефенсон у статті «Метаартикуляційні властивості драматичного діалогу. Новий погляд на метатеатр і праця Славомира Свйонтки» [5], у якій оцінює оригінальний погляд на метатеатр польського вченого. У цій роботі висловлюється думка, що метатеатральна гра заради гри нерідко сприймається аудиторією як естетична розвага. Однак автори метадраматичного дискурсу, зі свого боку, часом побоюються, що кидають глядачів в екзистенціальну прірву. Адже насправді пропонують їм не просто вигадливі трюки, а гру з шарами реальності. Досвід метатеатру, слушно відзначає Джен Стефенсон, парадоксально продуктивно впливає на розвиток драматургії в наш час.

Славомир Свйонтек наголошував, що театр має унікальну структуру комунікативних засобів. Діалог на сцені, з одного боку, нагадує звичайне усне спілкування, а з іншого – засвідчує властивості письмового діалогу, навіть імітує друковане слово, яке спрямоване на того, хто не є учасником діалогу (театральну аудиторію) [6, с. 162]. Отож діалогічне висловлювання стає одночасно одкровенням, спрямованим на зовнішнього адресата. Дослідник вважає нероздільними дві схеми комунікації – внутрішню й зовнішню – у драматургії / театрі. У ході цієї комунікації, на його думку, метатеатральність може проявлятися на трьох рівнях:

1) задіяність сценічної аудиторії, тобто зміна адресата з фікційного на віртуального або реального глядача в театрі;

2) театральне мистецтво стає дискурсом драми / вистави, що фіксується безпосередньо в діалогах;

3) створення белетризованої ситуації за допомогою використання конструкції «театр в театрі».

Загалом Свйонтек убачає формулу метатеатру в подвійній осі комунікації: діалог із кимось і діалог для когось. Врешті-решт сцена дає змогу перетворити реальність у метареальність, стілець у метастілець, оригінал у модель тощо. Театр фактично є кульмінацією демонстрації подвійної природи мистецтва, і в цьому аспекті польський учений видається значно прозорливішим за своїх американських колег, яких цікавить не так природне, як штучне, цілеспрямоване подвоєння в драмі / театрі.

Оригінальні ідеї запропонував також польський учений Яцек Мидля в англomовній книзі «Драматичний потенціал часу в Шекспіра» [3], якою він долучився до новітніх шекспірознавців. За основу свого дослідження вчений бере тезу про те, що епоха Ренесансу висунула на перший план багату спадщину крос-культурних концептів та образів, що, у свою чергу, «підкреслює специфіку Відродження – його своєрідне змішання нового і старого» [3, с. 9]. У цьому часовому подвоєнні, яке присутнє і в п'єсах Шекспіра, дослідник убачає драматичний потенціал. Обраний погляд цілком закономірно приводить Яцека Мидлю до метадраматичного аналізу, що використано в п'ятому розділі монографії стосовно п'єси «Буря» та водночас замінює стандартні висновки, демонструючи перспективність дослідження вічно живої текстури драматичного часу в п'єсах Шекспіра у світлі новітньої методології.

У сучасному польському літературознавстві майже не розділяються як самодостатні категорії метадрами й метатеатру. Зокрема, в «Енциклопедії польського театру» поняття «метатеатр» трактують таким чином: «драма або вистава саморефлексивного характеру, що відображає проблеми

театру. Виміри метатеатральності можуть бути спроектовані драматургом в структурі тексту або надбудовані режисером в процесі інсценізації» [9]. Серед сучасних дослідників метадраматичності в Польщі варто назвати ім'я колишньої співробітниці Інституту польської літератури Христини Руті-Рутковської (1960–2013), авторки ґрунтовних праць «Проблеми поетики сучасної драми» (Варшава, 2001), «Польська метадраматична традиція. Окремі питання» (2012) та низки розвідок із вказаної проблеми. У статті «Метатеатральність, метадраматичність, метатекстовість у драматургії» (2010) авторка наголошує, що лише останнім часом польське літературознавство проявило зацікавленість категоріями, зазначеними у назві дослідження, але в їх осмисленні й досі панує плутанина. Дехто розглядає ці терміни як синоніми. Отож авторка статті ставить перед собою мету з'ясувати відмінність цих термінів, що здаються надто близькими за значеннями. Шукаючи межу між явищами метадраматичними і – так би мовити – просто драматичними, Рута-Рутковська доходить висновку, що насправді нема «нульового ступеня» метадраматичності. Натомість вона виділяє форми, які називає «найбільш відчутними формами метатеатральності» («театр у театрі», зв'язок «сцена-глядач», підняті проблеми, що стосуються театру тощо). Вартим уваги для дослідниці є твердження Манфреда Шлімана про поліваріантність дійства у драмі, яка свідчить про метадраматичний дискурс. Це дає змогу дослідниці визначити, що метадраматичне – це завжди певна дворівневість, надбудова над драматичним, натомість різноманітні режисерські «трюки» варто відносити до метатеатрального.

Рута-Рутковська детально розглядає метадраматичність творів Юліуша Словацького «Кордіан» та Зигмунта Красінського «Небожественна комедія». У ХХ ст. метатекстуальність яскраво представлено, на думку вченої, у драмах абсурдиста Тадеуша Ружеви́ча. Навіть деталізована іронічна ремарка в драматурга є полем гри. Надважлива роль у п'єсах Ружеви́ча, передусім у творі «Перерваний акт», належить умовності та конвенційності, драматург пропонує або ж допускає різні уявні можливості та послідовності подій. Як уважає дослідниця, наявність призупиненої дії в драмі завжди є сигналом метатекстуальності. Реципієнт п'єс Ружеви́ча «може реагувати тільки двоюко: або припинити читання, або продовжити його з усвідомленням того, що читає текст, який не передбачає будь-якої відповідності відомим йому епістемологічним матрицям...» [4, с. 135]. Ще одна характерна прикмета метадраматичності – коментар, який стає важливішим за презентацію дій. Основним правилом таких текстів стає уникання будь-яких правил. Це лише гра з читачем / глядачем, який отримує чіткі інструкції, як читати ремарки, коментарі, певне саморефлексивне обговорення. Ружеви́ч удасться до різних форм недіалогічного тексту в драмі, натомість використовує міркування, педагогічні чи натуралістичні, квазі-есеї, запис експериментального проектування тощо. Автор заявляє про свою нездатність вибирати, покладаючи відповідальність здійснити свій вибір на читача. Одна з останніх статей Христини Руті-Рутковської «Метатеатральна гра в сучасній драмі на прикладі творчості Мар'яна Панковського».

Серед надбань сучасного польського літературознавства варто також назвати книгу Анни Р. Бурзінської «Механіка дива. Метатеатральні стратегії польської авангардної драми» [2]. В основному ця праця зосереджена на способах множення театральної реальності. Її теоретична частина, доволі розлога, ґрунтується на дослідженнях німецькомовних теоретиків. У ній авторка торкається термінологічної дискусії, характеризує різні типології, що, по суті, пропонують різноваріантне бачення «театру в театрі». Спирається вона також на праці польської вченої Кетрін Мрожек-Бранд. У роботі Бурзінської стверджується, що феномен метатеатральності як фігуру використовували в літературах різних епох, та особливої яскравості він досяг в окремих драмах Шекспіра, Кальдерона, Брехта, Стріндберга, Гомбровича. Основну увагу дослідниця приділила інноваціям ХХ ст. Особливо цінним є третій розділ книги, у якому авторка прискіпливо аналізує такі п'єси, як «Смерть на груші» Вітольда Вангурського, «Каїн» Джорджа Гулеві́ча, «Шостий! Шостий!» Тадеуша Пайпера, «Осел і сонце в метаморфозі» та «Охорона кращого товариства» Тітуса Чижевського, показуючи спільне та відмінне в їх метатеатральних стратегіях. Анна Р. Бурзінська доводить, що в театралізаціях ХХ ст., передусім епохи між двома світовими війнами, важлива роль належить феномену видіння.

Свій внесок у вивчення метадрами зробила німецька полоністка, доктор Брі́джіт Шлю́тц. Їй належить низка статей у зазначеному руслі: «Метатеатральність: театральні саморефлексії і погляд на людину і світ в польській драмі 20-го століття», «Метатеатр Віктора Гомбровича», «Метадрама і метатеатр у “Вони” Станіслава Ігнація Віткевича» та ін. Варто виділити останню статтю, присвячену

одній з перших драм Віткевича – автора, котрий написав понад три десятки п'єс, яким притаманні гротескна деформація дійсності, стильова близькість до абсурдистських творів. Драма «Вони» (1920) особливо цікава для нас мотивами, суголосними п'єсі Володимира Винниченка «Пророк».

Метадраматичні засоби вираження думки про світ і людину польські вчені осмислюють на прикладі широкого діапазону текстів. У творах романтиків Адама Міцкевича, Юліуша Словацького вони наявні, насамперед, завдяки використанню елементів ритуалу. Надалі цей специфічний інструмент став у пригоді Вітольду Гомбровичу з його схильністю до гротеску. Неодноразово дослідники порушують проблеми самотності драматургії Славоміра Мрожека – визначного драматурга, котрий мав дуже точне бачення інсценізації своїх творів, а також Кароля Губерта Ростворовського, метатеатр якого проявляється здебільшого латентно або опосередковано.

На думку науковців, у сучасній польській літературі метадраматичне мислення демонструють такі драматурги, як Мар'ян Панковський, Іренеуш Ірединський, Януш Гловацький, Тадеуш Слободзянек, Міхал Вальчак, Малгожата Сікорська-Міщук, Зіта Рудська, Богуслав Шеффер та ін. Показовою в метатеатральному сенсі є творчість Януша Гловацького, причому деякі з його п'єс засвідчують наявність «надбудови» навіть своїми назвами, як-от: «Антигона у Нью-Йорку», «Четверта сестра», «Фортінбрас забухав» тощо. Гловацький зарекомендував себе майстром іронії, іноді іронії цинічної, адже його світогляду дуже близьке беккетівське висловлювання про те, що немає нічого смішнішого за нещастя.

Значно більше в Польщі досліджень стосовно власне метатеатру, у якому дослідники вбачають ключ до розуміння національної культури, засіб, за допомогою котрого тексти *дивляться* одне на одного, причому завжди по-іншому.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, у польському літературознавстві кінця ХХ–початку ХХІ ст. закладено ґрунтовний фундамент вивчення метадрами. Особливо цінним теоретичним внеском слід уважати праці Тадеуша Ковзана, Славоміра Свійонтека, Яцека Мидлі. Метадраматичний аналіз успішно апробовано з метою перепрочитання класиків польської драматургії, починаючи з Адама Міцкевича, Юліуша Словацького, Зигмунта Красінського. Найбільш затребуваним метадраматичний підхід став у дослідженнях Христини Руті-Рутковської, Анни Р. Бурзінської та ін., присвячених авангардній й постмодерній драмі.

Польський досвід може бути корисним для вітчизняного літературознавства, де також виокремлюється метадраматичний дискурс, актуальність якого значною мірою зумовлена інтенсифікацією застосування відповідних прийомів у сучасній українській драматургії.

Джерела та література

1. Малютина Н. Поздние комедии А. Фредро: путь от разрушения канона к канонизации новых тем, жанров, приёмов / Н. Малютина // *Буття канону* : зб. наук. пр. – Ніжин : ФОП «Лук'яненко В. В.», 2016. – С. 252–264.
2. Burzyńska Anna R.: *Mechanika cudu. Strategie metateatralne w polskiej dramaturgii awangardowej* / Anna R. Burzyńska. – Kraków : Księgarnia Akademicka, 2005. – 307 s.
3. Mydlą Jacek. *Dramatyczny potencjał czasu u Szekspira* / J. Mydlą. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002. – 176 s.
4. Ruta-Rutkowska Krystyna. *Metateatralność, metadramatyczność, metatekstowość w dramacie* / K. Ruta-Rutkowska // *Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*. – 2010. – № 101/2. – S. 113–138.
5. Stephenson Jenn *Meta-enunciative Properties of Dramatic Dialogue: A New View of Metatheatre and the Work of Sławomir Świontek* / Jenn Stephenson // *Journal of Dramatic Theory and Criticism*. – 2006. – Vol. XXI. – No. 1. – P.115–128.
6. Świontek Sławomir. *Dialog – dramat – metateatr (Z problemów teorii tekstu dramatycznego)* / Sławomir Świontek. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1990. – 192 s.
7. Świontek Sławomir. *Norwidowski teatr świata* / Świontek Sławomir. – Łódź : Wydawnictwo Łódzkie, 1983. – 209 s.
8. Sugiera Małgorzata. «*Dialog – dramat – metateatr : (z problemów teorii tekstu dramatycznego)*», Sławomir Świontek, Łódź 1990 : [recenzja] / Małgorzata Sugiera // *Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*. – 1991. – № 82/3. – S. 266–270.
9. Wąchocka Ewa. *Metateatr* [Elektronic resource] / Ewa Wąchocka // *Encyklopedia teatru polskiego* / – Mode of access : // <http://www.encyklopediateatru.pl/hasla/108/metateatr>.

Висич Александра. Рецепция метадрaмы в польском литературоведении. В статье осуществляется обзор современных метадраматических студий в польском литературоведении. Определяется теоретический контекст трактовки термина «метадрама» в мировой литературоведческой практике. Основное внимание уделяется работам Славомира Свйонтека, Яцека Мыдлы, Кристины Руты-Рутковской. Выделены концепции, углубляющие представление о метадраматическом потенциале времени и диалога в драме. На сегодня в польском литературоведении утвердилось определение метадрaмы как драмы или представления саморефлективного характера, которые отражают проблемы театра. Измерения метатеатральности могут быть спроектированы драматургом в структуре текста или надстроены режиссером в процессе инсценировки. Подчеркнута продуктивность применения метадраматического анализа как с целью перечтения классиков польской драматургии, так и при исследовании авангардной и постмодернистской драмы. Отмечена необходимость выделения метадраматического дискурса в отечественном литературоведении, что обусловлено актуализацией приемов метадрaмы в украинских пьесах.

Ключевые слова: метадрама, метатеатр, драма в драме, саморефлексия, драматический диалог.

Visych Oleksandra. The Reception of Metadrama in the Polish Literary Theory. The article reviews the current metadramatic studies in the Polish literary theory. It's outlined the theoretical context of interpretation of the term «metadrama» in the world literary practice. The main of attention is paid to the works of Sławomir Świontek, Jacek Mydla, Krystyna Ruta-Rutkowska. Their studies deepened the understanding of the metadramatic potential of time and dialogue in drama. Nowadays the Polish literary criticism considers to be established the definition of metadrama as a drama or a play of self-reflexive type that reflects the problems of the theater. Measurements of metatheatre can be designed by playwright in the structure of the text or layered by director during the process of staging. It's underlined that the usage of metadramatic techniques is productive in both rereading of classic Polish drama, as well as studying of avant-garde and postmodern drama. It's stressed on the necessity of highlighting of metadramatic literary discourse in the Ukrainian literary theory due to the actualization of techniques of metadrama in Ukrainian plays.

Key words: metadrama, metatheatre, drama within the drama, self-reflection, dramatic dialogue.

Стаття надійшла до редколегії
01.12.2016 р.

УДК 82.161.2-6.09

Оксана Головій

Епістолярна критика Григора Тютюнника

У статті проаналізовано літературно-критичні рефлексії Григора Тютюнника, зафіксовані в його листах; при цьому звернено увагу на авторські щоденники й записники. Виявлено, що Тютюнникова літературна критика ґрунтується на кращих традиціях вітчизняної критики та виходить за межі «офіційного» літературно-критичного дискурсу 1960–1970-х рр. як авторський різновид «критики вгляду» (Ю. Шерех). У своїх літературно-критичних судженнях Тютюнник спирається на класичні й новітні методологічні засади. В окремі листи немов вкраплені професійні літературні огляди та рецензії.

Ключові слова: епістолярна літературна критика, літературно-критичний дискурс, літературознавча методологія, сучасна критика, жанри критики.

Любое произведение художественной литературы самостоятельно живёт до тех пор, пока его не покладут на весы какой-нибудь теории. Оттуда же оно сходит или в патоку – рукой не дотронешься – или без головы.

Григор Тютюнник, запис у щоденнику від 3 червня (травня) 1959 р. [9, с. 223]

Ота московська постанова про «вимогливість» критики була спрямована проти хорошої літератури, зокрема і найдужче на Україні, вона звела проти неї греблю, прорила для спекулянтів обвідний канал і туди пішов увесь бруд біля літературний.

Із листа Гр. Тютюнника до Ф. К. Рогового від 1 січня 1978 р. [9, с. 166]